

" - - Enligt Örebro stadgar av 17 februari 1617, bestämde Gustav II Adolf strängaste straff för övergång till kristna läran. Jag kallar den katolska för den kristna emedan lutheranerna voro en sekt av den protesterande kyrkan.

Elva dagar efter stadgans utgivande torterades Johannes Hammerus och avrättades. Ar 1624 avrättades Behr, Anthelius och Campanius, emedan de icke ville övergiva sina fäders tro, av Guldkonungen; det är ett vackert exempel på protestantiskt frisinne! - - -"

August Strindberg "En blå bok".

DEN EVANGELISKA TRONS FÖRSVARARE

Sverige - en av Frankrike köpt bricka för planerat kontinentherravälde.

Genom Altmarkfördraget fick svenskarna fria händer för den planerade interventionen i det av trosstrider splittrade Tyska Riket. Frankrike spelade i detta avseende en avgörande roll, eftersom detta land förmedlade hela stilleståndsavtalet. Därav kan man sluta sig till, att svenskarna inte av egen kraft kunde komma över det åstundande bytet från det söndrade Polen. Frankrike använde brickan Sverige för sin östliga expansionspolitik, vilken skulle komma att underlättas om den svenska armen kunde engageras i Tyskland. Det franska engagemanget på svenskarnas sida skulle inom ett par årtionden få katastrofala följder för Danmarks östansundska delar.

Genom det följande subsidiefördraget i Bärvalde den 13 januari 1631 mellan Frankrike och Sverige, fick svenskarna på Frankrikes bekostnad ekonomiska möjligheter att föra kriget mot de katolska tyska staterna. Grunden var Frankrikes antihabsburgska politik. För det gångna året 1630 erhöll svenskarna 300 000 livres och för den närmaste fem åren en miljon livres per år, omräknat cirka 400 000 riksdaler per år.

Man har naturligtvis rätt att fråga sig om inte svensk historieskrivning totalt vilsefört generationer av historieläsare, när man i böckerna ingett dem tron att det svenska korståget utfördes med egen kraft under den helgonförklarade Gustav II Adolf. Men kanske har också en glorifierande och ursäktande historieskrivning "glömt" eller medvetet uteslutet andra fakta. Den för den dåtida överheten och historieskrivningen obekväme August Strindberg beskrev i "En blå bok" trettioåriga krigets orsaker på följande sätt:

"- - Det trettioåriga kriget öppnas som bekant med resolutionsediktet. Genom detta återfordrade katolikerna de kloster och fromma stiftelser som protestanterna tagit, och begagnat till gåvor, mutor och andra världsliga ändamål. Sålunda hade Luther till skänk fått Augustinerklostret i Wittenberg av kurfursten Johann den beständige, och dessutom hade han köpt det "Lilla Klostret" för 430 gulden. Detta

var ju inte lagligt eller vackert, och katolikerna hade otvivelaktigt rätt, i synnerhet när de beviljade lutheranerna religionsfrihet. Kriget som bröt ut var sålunda intet religionskrig utan ett krig om jordagods. Men likafullt står det i vår historia att det rörde sig om trosfrihet. Det är ju rysligt! Och talar man om sanningen (= hur det verkligen förhöll sig) så rosas det av de frisinna protestanterna, vilka äro lika fanatiska lögnare som de "andra". - - -"

"Religionskriget" började 1618. Dessförinnan blev den lutherska reformationen och den katolska motreformationen 1608 respektive 1609 upphov till den Evangeliska unionen och den Katolska ligan. Sedan Böhmen frigjort sig från det habsburgska väldet 1618, led böhmarna ett förkrossande nederlag vid Vita berget 1620 mot den kejserliga armén. Böhmen återgick 1622 under Habsburgs välde varvid den Evangeliska unionen upplöstes.

Genom fördraget i Haag mellan Danmark, England och Holland bildades en antikatolsk koalition. Efter koalitionens nederlag vid Dessau 1626 mot Wallenstein och sedan Christian IV blivit slagen av Tilly vid Lutter am Barenberge samma år, fick de kejserliga arméerna fritt spelrum. I bakgrunden bidade Frankrike sin tid. Kardinal Richelieu ställde sig tidigt på protestanternas sida, främst på grund av att Frankrikes intressen var oförenliga med Habsburgs välde i Spanien och Tyska riket. Genom religionskriget såg man nu i Frankrike, en möjlighet till att stärka sin egen maktposition på det kejserliga Tysklands bekostnad. Härvid tog Frankrike ingen hänsyn till att landet, ehuru katolskt, ställde sig på protestanternas sida.

Genom detta kan vi också se bakgrunden till subsidiefördraget med Sverige i Bärvalde och de senare förnyelserna av detta fördrag. Genom de oerhörda summor som kom att disponeras av den svenska angriparmakten kan man säga, att fransmännen köpte Sverige med avsikt att försvaga den tyske kejsarens och därmed hela det habsburgska väldets maktställning. Det skulle under senare delen av Ludvig XIV:s regering visa sig, att investeringarna gav det utbyte man hoppats på nämligen, att Frankrike skulle komma att dominera hela kontinenten i så hög grad att det franska språket, de franska sederna och kulturlivet kom att sätta sin prägel på hela Europa och inte nog med det, den franska utrikespolitiken arbetade i riktning mot totalt herravälde på hela kontinenten.

Således ett i viss mån försummat kapitel i svensk historieskrivning när man talar om de svenska vapnen vid denna tid. Till bilden hör även, inte bara de frikostiga franska subsidierna, utan i mycket hög grad den aktiva franska krigföringen mot habsburgarnas välde såväl i Spanien som i Spanska Nederländerna och österut vid Rehn. Tyskland fick, liksom vid flera tillfällen senare i historien, kämpa mot inkräktare på olika fronter.

Med den upphöjda protestantiska trosinriktningen som förevändning fann Sverige här, ytterligare ett land i splittring. Här kunde man förverkliga sina syftemål, att med hjälp av Europas ledande stormakt utvidga sitt livsrum och därjämte berika sig på erövrarnas sedvanliga sätt, genom skövlingar av kulturskatter i det i kulturellt avseende högtstående Centraleuropa.

Den historieskrivande "sammansvärjningen" i Sverige har systematiskt, under generation efter generation, framställt den svenske kungen och svenskarna, som den rätta evangeliska trons försvarare i det katolska Tyska Riket. Vi kan på goda grunder påstå, att den utpekade huvudfrågan i stället var en bisak. Vilhelm Moberg noterar härom i "Otrons Artiklar": "Orsaken är denna: Det existerade inte någon religiös trosfrihet i hans eget kungadöme, i det land som han själv regerade. Det är ett obestridligt historiskt faktum, som fackhistorikerna har försummat att framhålla. Det förhöll sig i verkligheten så, att den som i Gustav Adolfs Sverige avvek från den enda, sanna protestantiska läran och bekände sig till den katolska villoläran kunde få sluta sitt liv på stupstocken."

Genom avsnittets inledande citat har vi pekat på ett par bekanta fall, som illustration till hur det stod till med trosfriheten i Sverige och hur det kunde gå för dem som inte rättade sig efter kungadiktatorns ordningsregler. Vilhelm Moberg ställer också den berättigade frågan: "Varför skulle han i Tyskland skydda protestanter mot katoliker när han inte i Sverige skyddade katoliker mot protestanter?"

Vi upprepar, motivet för svenskarnas krigståg under Gustav II Adolf och hans efterföljare var av helt annat slag, vilket vi också skall kunna se i det följande.